

LIFE IP NATUREMAN

LIFE16 IPE/DK/006

N39-1 Jordbro (Mønsted, Daugbjerg og Jordbro Å)

Mulighedskatalog

Billede 1 Riggær og overdrev ved Gammelstruplejren.

Oplysninger i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning. EU Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Juli 2022

Indhold

1. Overblik.....	2
2. Indledning.....	3
3. Yderligere forundersøgelser	3
4. Komplementære projekter.....	4
5. Muligheder i området.....	5
6. Tidsplan.....	14

1. Overblik

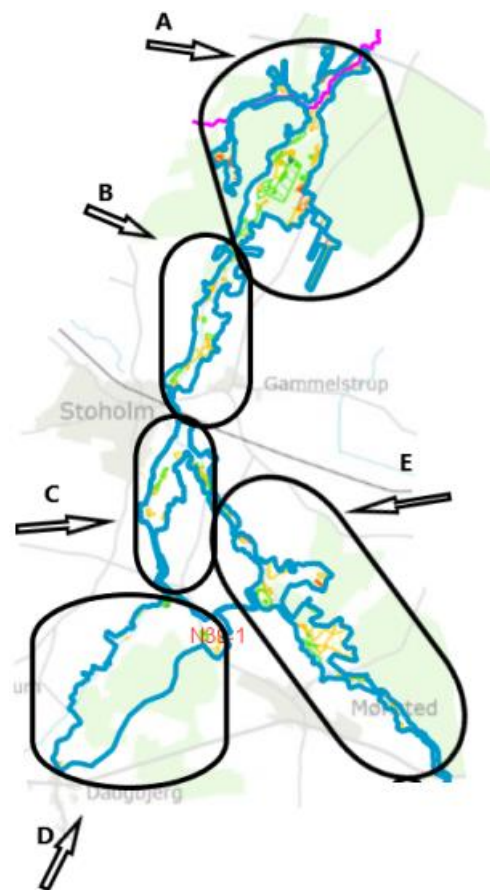
I visionsrapporten for subregion 39-1 nævnes der en opdeling i flere områder vil være hensigtsmæssigt. På billede 2 ses opdelingen i 5 områder (A-E). Under hvert område vil der yderligere ske en opdeling i delområder.

Subregionen er et langstrakt område, der deler sig i to ådale mod syd. Generelt for subregionen vil større sammenhængende arealer til afgræsning kunne forbedre eller fremme den nuværende tilstand på områdets rigkær, kildevæld og overdrev. Derudover vil en planlægning af den rette pleje på områder med naturtyper såsom kalkoverdrev, tidvis våd eng og hængesæk kunne bidrage til at forbedre og bevare naturtilstanden for de sjældne naturtyper i subregionen. Desuden er de botaniske fund af sjældne arter af ældre dato, hvorfor en botanisk undersøgelse i dele af subregionen vil kunne bidrage til en status for den nuværende bestand af de tidligere artsfund.

Der skal via dialog med lodsejerne i området opstartes den rette naturpleje for naturtyperne i området. Der skal i den forbindelse faciliteres samarbejder mellem dyreholdere og lodsejere.

Daugbjerg kalkgruber er privat ejet og Mønsted kalkgruber er ejet af Naturstyrelsen. Derfor skal disse inddrages i en dialog om deres visioner for området. Det samme gør sig gældende for to dambrug i ådalene. Der skal skabes en fælles forståelse og ønske om at bevare og forbedre habitatnaturtyperne i områderne omkring dambrugene.

Forsvaret ejer en stor del af arealerne i område F, hvilket giver anledning til at høre nærmere om deres plejeplaner for områderne og måske justere plejen, hvis det er muligt og det giver mening i forhold til at øge tilstanden på habitatnaturtyperne i området.

Billede 2 Opdeling af subregion 39-1 i 5 områder (A-E)

Hydrologien er undersøgt nærmere i mindre områder indenfor område A og D. Der er i den forbindelse listet en del tiltag op, hvoraf nogle vil kunne implementeres i området med henblik på at forbedre de hydrologiske forhold. Der kan kigges nærmere på resten af områderne i subregionen for at se om der kan være potentiale i at udføre en hydrologisk undersøgelse for at forbedre forholdene for områdernes kildevæld og rigkær.

2. Indledning

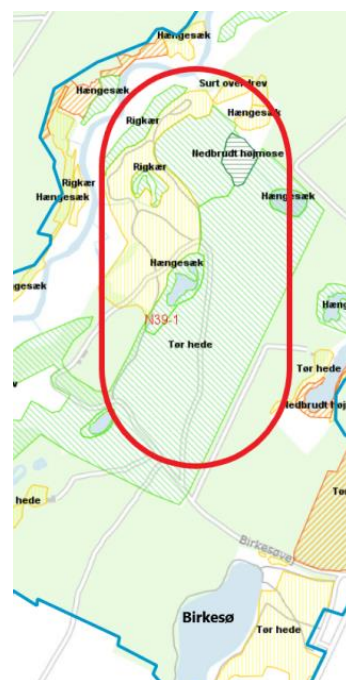
(Kort, indledende beskrivelse af hvad er der sket siden visionsrapporten – lodsejermøder, forundersøgelser (hydrologiske, botaniske, andre). Eventuelt henvisning til rapporter, hvis de er lavet af konsulenter og ikke er vedlagt som bilag).

I område A er der i 2022 afholdt en offentlig tur i forbindelse med ”De vilde blomsters dag”. Mødet foregik ved Gammelstruplejren nær Birkesø (se den røde markering på billede 3)

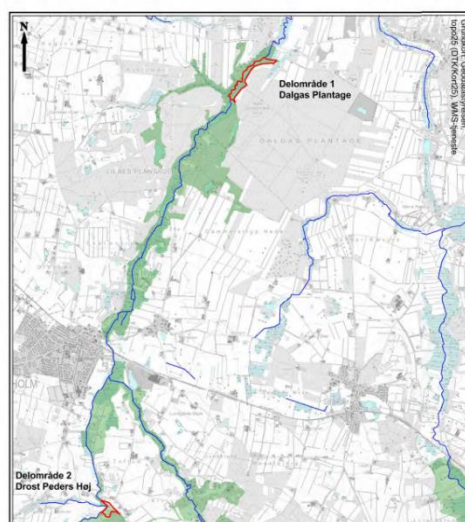
Der er afholdt lodsejermøde i område C. Lodsejermødet fungerede som et informationsmøde omkring Natureman-projektet, mulighederne forbundet med projektet og en præsentation af landbrugskonsulenter, der efterfølgende vil komme på besøg hos den enkelte lodsejer. Ved de enkelte lodsejerbesøg interviewes lodsejeren bl.a. om sine arealer og interesser for habitatnaturtyperne samt pleje af disse i området. Lodsejerundersøgelsen vil munde ud i et overblik over interesser i området, hvorefter der kan sættes ind med landbrugskonsulenter fra listeordningen alt efter hvilke muligheder lodsejerne er interesseret i. Der er en forventning om at der vil etableres afgræsning hvis muligt og at der generelt kommer et bredere kendskab til habitatnaturtyperne samt en interesse i at pleje dem bedst muligt.

3. Yderligere forundersøgelser

Selvom der er foretaget hydrologiundersøgelser i to områder (se billede 4), er der stadig store områder, hvor hydrologiforholdene er ukendte. Det samme gør sig gældende i forhold til botanikken, hvor mange registreringer er af ældre dato. Derfor vil det give fin mening at kigge nærmere på potentialet for at udvide eksisterende områder med habitatnaturtyper i subregionen. Der bør også kigges nærmere på naturtilstanden hos de eksisterende habitatnaturtyper og klarlægges hvilke trusler, der er for den enkelte naturtype, så den rette pleje kan opstartes. Dette kan sættes i gang flere steder samtidigt og kan blive en opgave for rådgivere på listeordningen.

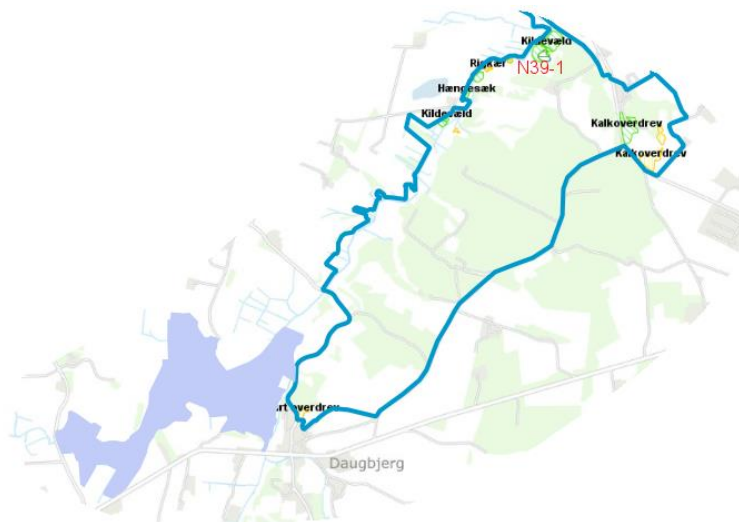
Billede 3 Der blev afholdt en offentlig tur i området ved Gammelstruplejren og Birkesø. Området hvor turen fandt sted er markeret med en rød oval.

Billede 4 De to områder, hvor der er udført hydrologiundersøgelse. Områderne er markeret med rød.

4. Komplementære projekter

Nedenfor område D er et vådområde ved at blive realiseret i 2022 (se billede 5). Det ligger umiddelbart lige udenfor Natureman-projektet og er dermed ikke nævnt videre.

Billede 5 Den lyslilla polygon er et vådområde, der er ved at blive etableret. Den blå streg indikerer en del af Natureman-projektområdet. Det ses at vådområde projektet ligger umiddelbart udenfor Natureman-projektområdet

5. Muligheder i området

Område A

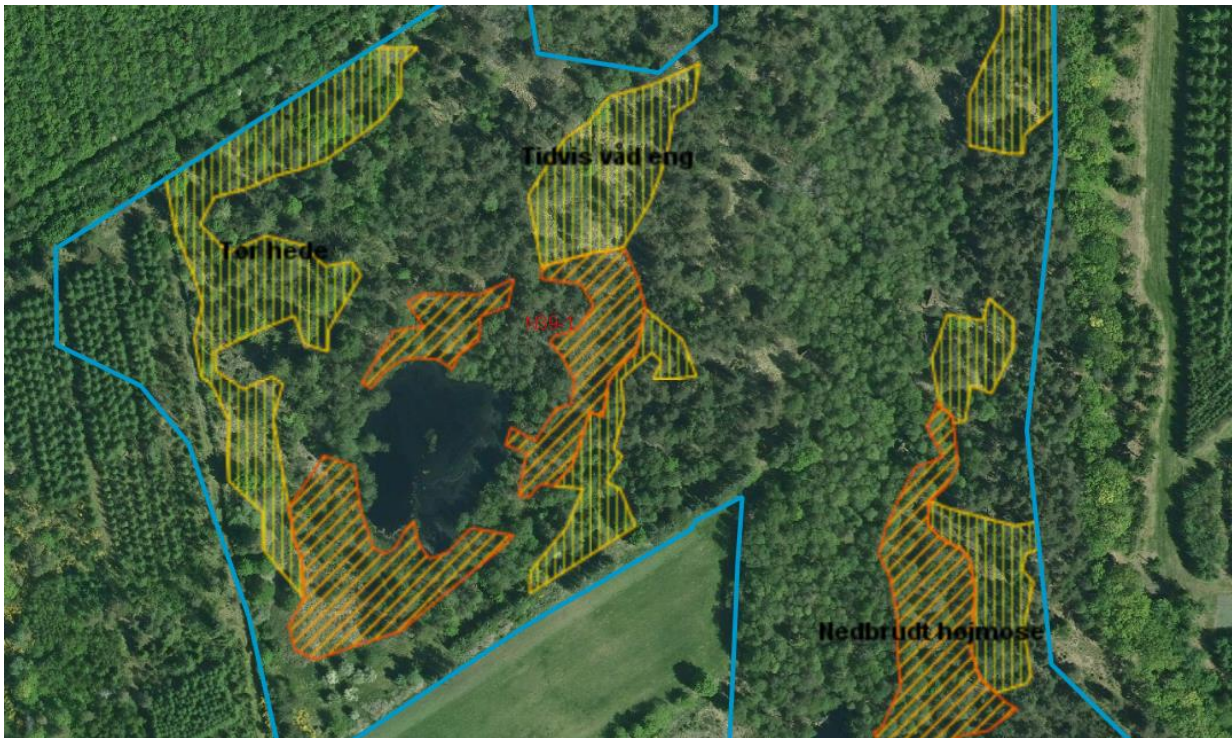
Område A er underopdelt i 3 delområder (se billede 6). Der er ikke kigget nærmere på området sydøst for A.3., da det primært består af hedearealer. Der er primært kigget på arealerne i Viborg kommune. Generelt for området er der behov for en nyere botanisk forundersøgelse, da mange af registreringerne er fra starten af 90'erne. De største trusler for habitatnaturtyperne er tilgroning, så der skal kigges nærmere på mulighederne for rydning og klargøring til afgræsning.

Billede 6 Område A, som er yderligere opdelt i 3 områder markeret med et violet rektangel. Den blå indtegning viser Natureman-projektområdet og den lyserøde streg viser kommunegrænsen mellem Viborg kommune og Skive kommune.

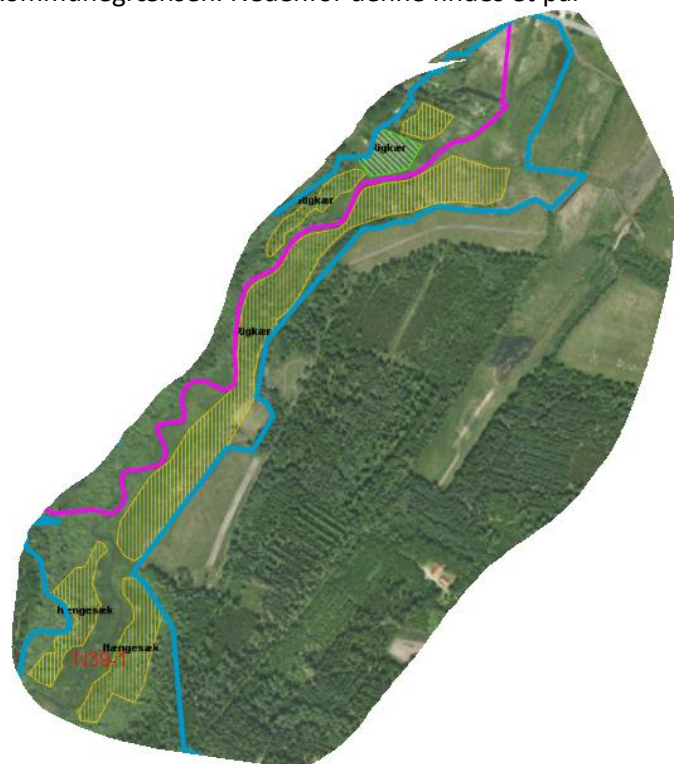
I område A.1. findes en del hængesæk, våd eng og nedbrudt højmosse, der alle er i ringe til moderat tilstand. Det ses tydeligt på luftfotos (billede 7) at en af de største trusler for naturtyperne er tilgroning.

En dialog med de 8-10 lodsejere i området kunne opklare om der er interesse i at få området klargjort til afgræsning, så forholdene for habitatnaturen kan forbedres. Derudover vil det give mening at kigge på hydrologien i området og finde nogle konkrete tiltag til at sikre hydrologiforholdene for naturtyperne.

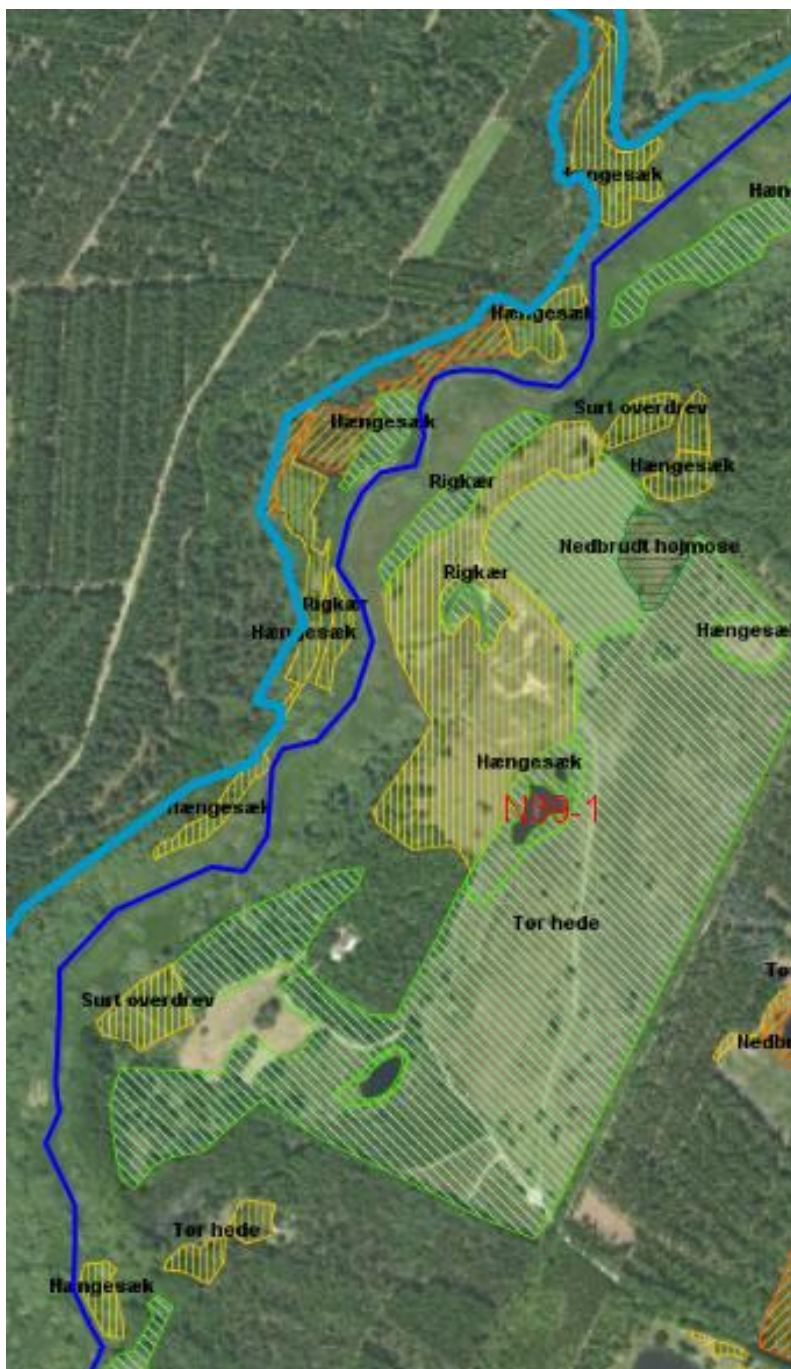
Billede 7 Del af område A.1. Den orange skravering indikerer habitatnatur i ringe tilstand og den gule skravering indikerer habitatnatur i moderat tilstand.

I område A.2. (se billede 8) følger et langt rigkær kommunegrænsen. Nedenfor denne findes et par hængesække og på den anden side af Viborg kommunes grænse findes yderligere et par rigkær. Tilstanden af naturtyperne er primært moderat, hvilket især skyldes tilgroning. Da den største af lodsejerne i området allerede er med i flere dele af projektet og har en positiv indstilling til naturpleje, vil det være nærliggende at tage kontakt til denne lodsejer og forhøre sig om mulighederne for sammen at kunne forbedre forholdene for habitatnaturtyperne i området.

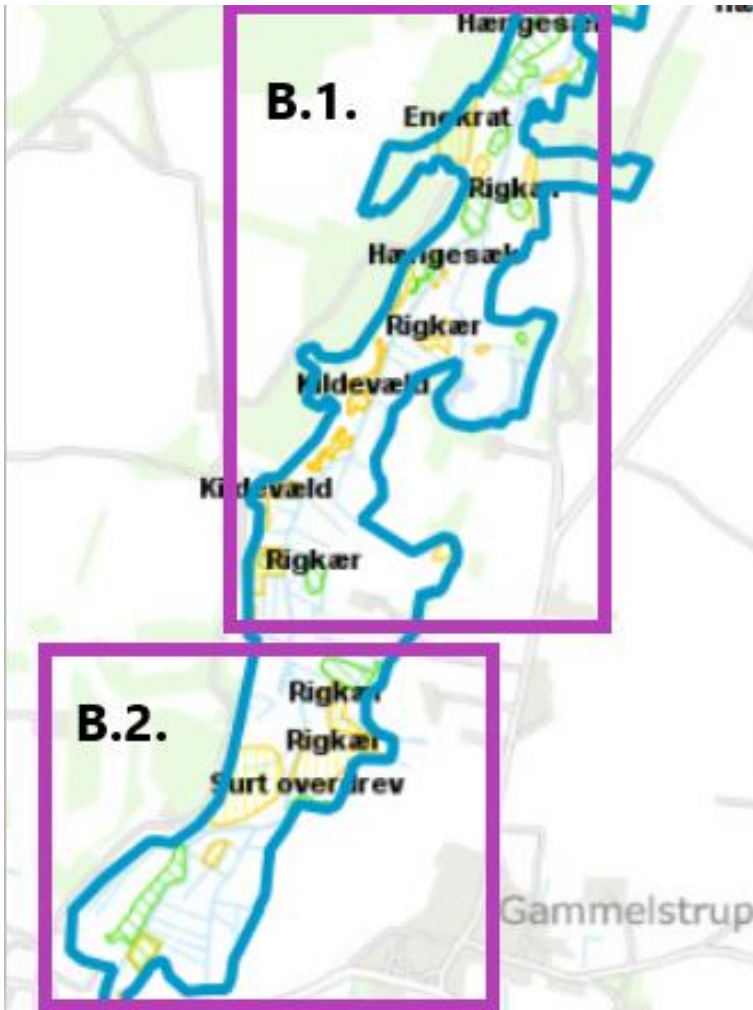
Billede 8 Område A.2., hvor den gule skravering indikerer habitatnatur i moderat tilstand.

I område A.3. langs med Jordbro Å er der på østsiden etableret afgræsning med Gallowaykvæg på kommunens arealer (se billede 9). Dyrene gør deres arbejde rigtigt fint og holder bl.a. gyvlen nede. Der er en botanisk perle i området, hvor der findes mange spændende arter – eksempelvis Plettet Gøgeurt, Månerude og Benbræk. Arealerne på modsatte side af åen (vestsiden) er ikke plejet. Der er registreret flere rigkær og hængesække i moderat tilsand og det ses tydeligt at den primære trussel for naturtypernes tilstand er tilgroning. Mange af arealerne langs med åen ejes af samme lodsejer og der bør tages kontakt til denne for at få startet en dialog om mulighederne for at indføre naturpleje i området vest for åen.

Billede 9 Område A.3. Jordbro å er markeret med en mørkeblå streg. Den lyseblå streg viser afgrænsningen af natureman-området. Det er området til højre på billedet, der indgår i projektet. Viborg kommune ejer en stor del af arealet øst for vandløbet.

Område B

Generelt for område B er, at der er både rigkær, kildevæld og overdrev i moderat til god tilstand. Området er opdelt i 2 områder (se billede 10). Der er en del lodsejere på begge sider af Jordbro Å og det vil give god mening af få afholdt et lodsejermøde, hvor lodsejernes interesser kortlægges. Derudover er alle artsregistreringerne fra starten af 90'erne og bør opdateres.

Billede 10 Område B opdelt i 2 områder.

Område B.1. løber langs med vestsiden af Jordbro Å og indeholder en række registreringer af både et og to-stjernede arter såsom Djævelsbid, Loppe-star og Maj-gøgeurt. De største trusler for habitatnaturtyperne i området er tilgroning. Der er potentiale for at få udført fokusplaner for en eller to arter i området, så naturplejen tilgodeser både artens og ikke mindst naturtypens plejebestand og potentiale for udbredelse i

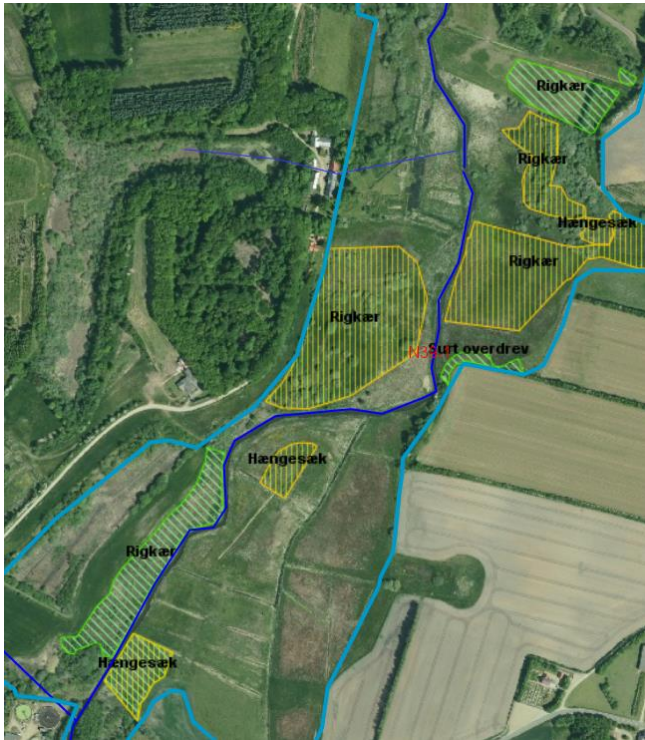
området.

Der er et område, hvor der er flere mindre stykker af habitatnaturtypen rigkær i moderat tilstand (se billede 11). Der bør tages en dialog med lodsejeren af arealerne omkring mulighederne for sammenkædning af naturtyperne og en forbedring af deres tilstand. Dette forventes at kunne ske igennem afgræsning. Det ses også tydeligt at den invasive art gyvel spredes, så der kan forventes at skulle klargøres til afgræsning med en rydning for invasive arter.

Billede 11 Mindre områder med rigkær i område B.1.

Område B.2. indeholder store rigkær, der burde kunne kobles sammen (billede 12). En del af rigkærene er i god tilstand, så der skal kigges nærmere på hvad der skal til for at højne tilstandsniveauet for de resterende rigkær i området, der kun opnår en moderat tilstand. Her vil det give mening at udføre en hydrologiundersøgelse og muligvis kombinere den med en botanisk undersøgelse.

Billede 12 Store rigkær i område B.2. Der burde være mulighed for at koble dem sammen.

Område C

I område C (billede 13) har vi valgt endnu ikke at lave en opdeling. Dette skyldes at der i juni-august 2022 udføres en interessentanalyse. Velas og Viborg Kommune har indgået et samarbejde, hvor rådgivere fra Velas skal afklare interesserne hos lodsejerne i området. Der blev afholdt et lodsejermøde i starten af juni måned 2022, hvor de deltagende lodsejere fik informationer om Natureman-projektet, de muligheder, der er med projektet og fik præsenteret rådgiverne fra Velas, der ville komme på lodsejerbesøg hos hver enkelt. Efter følgende er rådgiverne gået i gang med at besøge den enkelte lodsejer og interviewe dem vedrørende deres interesse i naturpleje og habitatnaturtyper. På denne måde vil det afklares hvem der er interesseret i mere viden, rådgivning, afgræsning osv. Resultatet fra interessentundersøgelsen samles i en rapport, som Viborg kommune kan bruge til at sætte ind, hvor der er interesse for det og derved målrette indsatsen for at forbedre tilstanden for naturhabitattyperne i området. Rapporten forventes at være klar i september 2022. Herefter vil en række aktioner kunne sættes i spil via rådgiverne på listeordningen. Der forventes at der kan være behov for (A2) ansøgninger til hegnsprojekter, (E5) ERFA-gruppe-opstart, (E5) naturrådgivning, Bekæmpelse af invasive arter (C4), Klargøring til afgræsning (C2), hydrologitiltag (C3) og etablering af stier (C8).

Billede 13 Område C med rigkær, overdrev og kildevæld i varieret tilstand. Hele området undergår i 2022 en interessentanalyse for at kortlægge mulighederne for forbedring af tilstanden af naturtyperne i området.

Område D

Område D indeholder både Daugbjerg og Mønsted kalkgruber. Til gengæld indeholder området ikke meget habitatnatur. Der er primært habitatnatur langs med afgrænsningen for Natura2000-området (se billede 14). Der er til gengæld store områder med egekrat i området, men tilstanden for disse er ikke vurderet.

Billede 13 Den nordlige del af område D, hvor der er en smule habitatnatur langs med afgrænsningen af Natura2000-området, der er markeret med blå.

Der er en smule §3-natur (mose og eng) langs med Jordbro Å, der løber i den vestlige del af området (se billede 15). Kigger man på sjældne artsfund af planter dukker en masse registreringer op i området, men registreringerne er i mange tilfælde fra 1930'erne og der er ikke mange interessante artsfund herefter. Fredningen i området skyldes primært Daugbjerg kalkgrube og de flagermus, der er tilknyttet området.

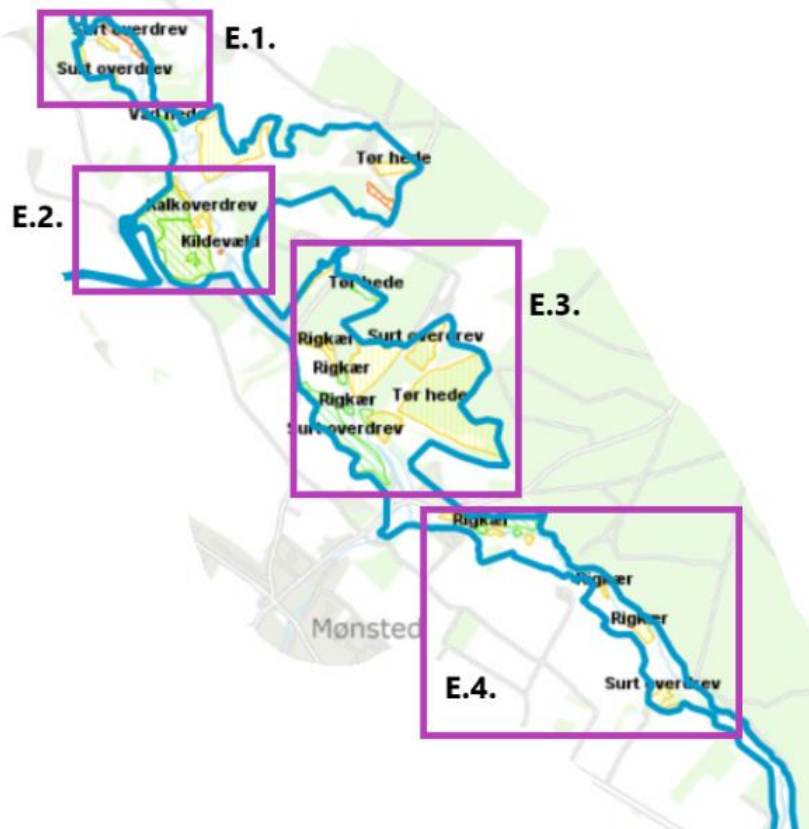
Det vurderes, at det ikke er i område D, kræfterne eller ressourcerne skal bruges i første omgang. Der er dog allerede foretaget en hydrologiundersøgelse af den nordvestlige del af området (se billede 4), hvor kildevældene er i god til høj tilstand. Der kan kigges nærmere på om der er potentiale for at udføre nogle af de tiltag, der er kommet frem til i undersøgelsen.

Billede 14 Område D med §3 naturtyperne mose (brunlig skravering), eng (grøn skravering) og overdrev (orange skravering). De røde prikker er sjældne artsfund. Den lyseblå skravering viser fredningen ved Daugbjerg Kalkgruber.

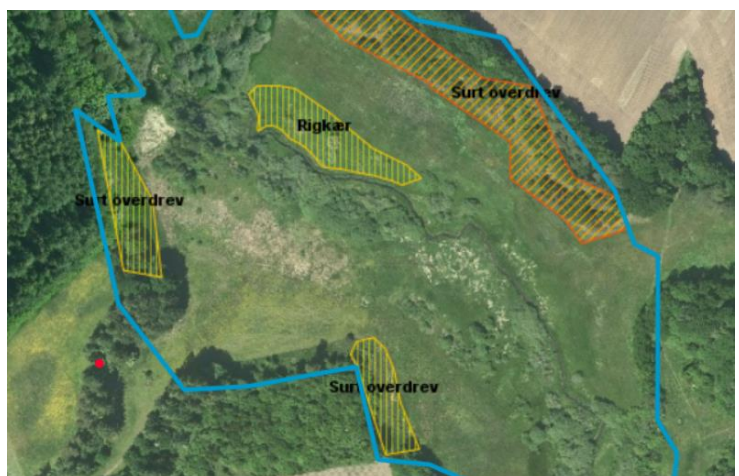
Område E

Område E ligger øst for Mønsted. Området indeholder en hel del rigkær og overdrev i varierende tilstande (ringe til god). Der er også et enkelt kildevæld i ringe tilstand, men der er til gengæld 2 fungerende dambrug. Området er opdelt i 4 områder (se billede 16).

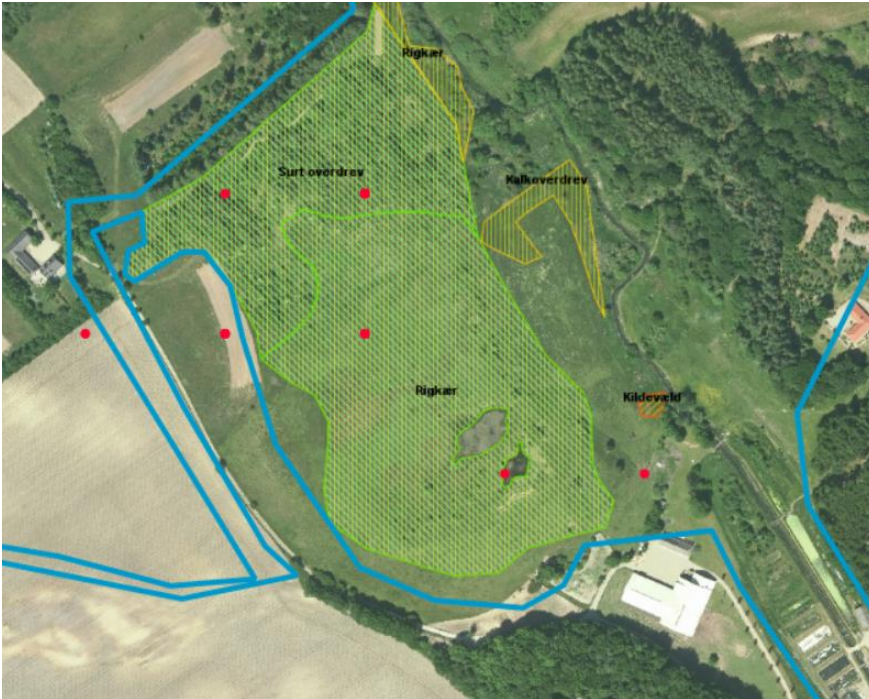

Billede 15 Område E med opdeling i 4 områder.

Område E.1. har et rigkær samt 2 sure overdrev i moderat tilstand. Der er et større surt overdrev i ringe tilstand (billede 17). Den største trussel i området er tilgroning, så der er potentiale til at øge tilstanden ved at sætte ind med rydning samt afgræsning. Der er to lodsejere på arealerne og der er allerede en positiv dialog med den ene på sydvestsiden af vandløbet. Der er i 1980'erne registreret flere forskellige gøgeurter, guldblomme og månerude på arealerne, men der er behov for en nyere botanisk undersøgelse af hele området samt en hydrologi-undersøgelse af rigkærområdet for at se på mulighederne for at forbedre tilstanden for habitatnaturtyperne og øge potentialet for at skabe sammenhæng mellem habitat-biotoperne.

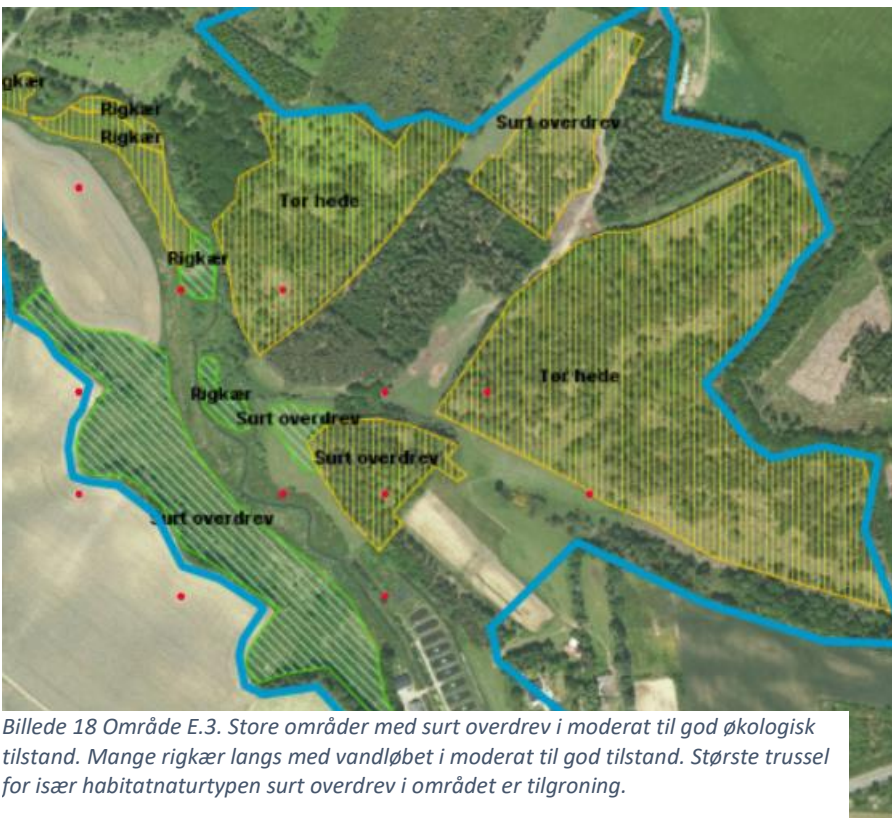

Billede 16 Område E.1. med rigkær og surt overdrev i ringe til moderat tilstand.

Billede 17 Område E.2. med stort rigkær og surt overdrev i god tilstand. Der er et kildevæld i ringe tilstand. Artsfund fra 2004 byder blandt andet på Bakkegøgelinje, Guldblomme og Maj-Gøgeurt.

I område E.2. (billede 18) er der et kildevæld i dårlig tilstand. Den dårlige tilstand skyldes både direkte påvirkning fra omkringliggende arealer, ringe hydrologi og tilgroning. Kildevældet ligger nær dambruget og det skal undersøges om påvirkningen af kildevældet stammer derfra. I området er der både et surt overdrev og et kæmpe rigkær i god tilstand. Der kan startes en dialog med lodsejeren i området, da han står som ejer af matriklen med både rigkær og kildevæld. Området ser generelt meget tilgroet ud, så en dialog om mulighederne for rydning og opstart af afgræsning vil have potentiale for at kunne

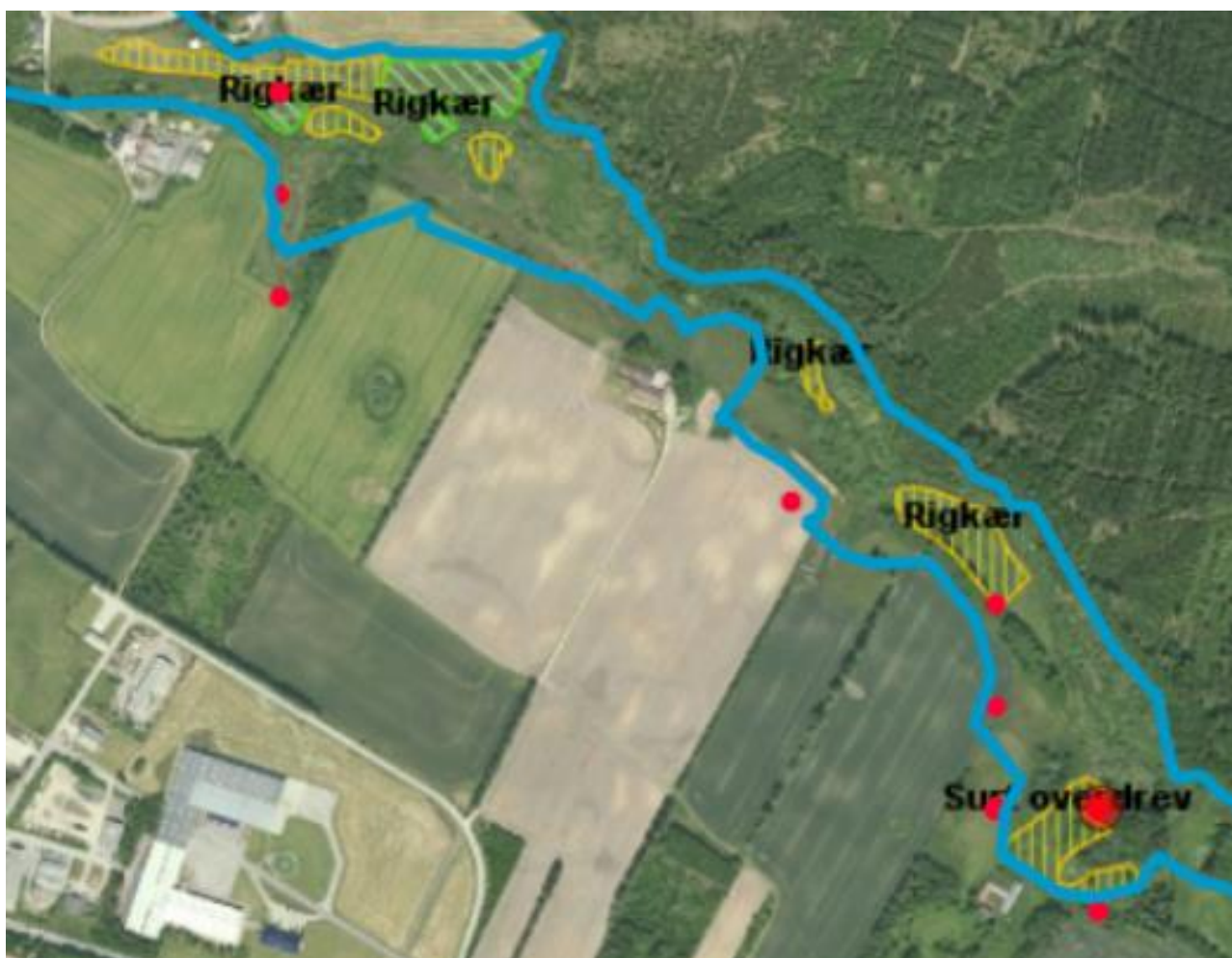

Billede 18 Område E.3. Store områder med surt overdrev i moderat til god økologisk tilstand. Mange rigkær langs med vandløbet i moderat til god tilstand. Største trussel for især habitatnaturtypen surt overdrev i området er tilgroning.

øge naturtilstanden for habitatnaturtyperne med ringe til moderat tilstand. Der er gjort flere sjældne artsfund i 2004, hvor der blandt andet er fundet Maj-Gøgeurt, Guldblomme og Bakke Gøgelinje. Der kan være basis for at lave en fokusplan for en eller to af arterne.

Område E.3. har mange rigkær i god til moderat naturtilstand langs med vandløbet (billede 19). Der er et stort område med surt overdrev i god tilstand i den sydvestlige del af området.

Der er én lodsejer, der besidder størsteparten af de områder, hvor både rigkær og overdrev er registreret, så det vil være oplagt at starte en dialog med denne. Der kan være 1-2 lodsejere hvis matrikler overlapper mindre dele af rigkærene og det store overdrev og de skal også inddrages i dialogen. De sure overdrev i området, der er i moderat tilstand, er primært truet af tilgroning. Her er det også den samme lodsejer, der besidder alle arealerne, så derfor vil der skulle opstartes en dialog om mulighederne for rydning og opstart af afgræsning. Der er gjort fund af vibefedt i området i 1990'erne, så en botanisk screening af området vil kunne belyse om der er potentiale for at få lavet fokusplaner for denne art eller en anden sjælden art i området.

Billede 20 Område E.4. med Mønsted Å, hvor en række af rigkær ligger langs med.

Område E.4. (billede 20) løber langs med vandløbet og består af mange rigkær i moderat til god tilstand. Der er 3-4 lodsejere i området med habitatnatur og et mindre lodsejermøde vil kunne afstemme interesserne i området. Der er flere sjældne arter i området, eksempelvis er der i 1990'erne fundet nikkende kobjælde. Derfor kan der være basis for at lave en fokusplan for 1 eller flere af arterne i området, hvis disse kan observeres efter en hurtig botanisk screening. De mange rigkær langs med Mønsted Å er i ringe til god tilstand og der bør kigges nærmere på de hydrologiske forhold samt muligheden for at koble de mange mindre biotoper sammen. Der er en del tilgroning af området, så en rydning og opstart af afgræsning skal præsenteres som muligheder for lodsejerne i området.

Der er 2 dambrug i området, så måske der kunne være interesse i at lave en vandrerute, kaldet dambrugsruten, der fortæller om dambrug og naturen omkring dem. Der kan forsøges en dialog med dambrugene i første omgang og dernæst finde muligheder for at etablere trampestier eller lignende i området.

6. Tidsplan

Det forventes at aktiviteterne forbundet med forundersøgelserne (hydrologi, botanisk, fokusplaner og interessentkortlægning¹) igangsættes i løbet af 2022 og 2023. Herefter kan anlægsopgaverne påbegyndes.